

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Adam Jolly, Jeremy Philpott: The Handbook of European Intellectual Property Management (Az európai szellemi tulajdon menedzselésének kézikönyve). Kogan Page, 2007; ISBN 13:978 0 7494 4988 9

2007. július első napjaiban a Kogan Page kiadó gondozásában megjelent az európai szellemi tulajdon menedzselésének kézikönyve. A kötethez írt előszóban Alison Brimelow, az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke hangsúlyozza a kreativitás, a szellemi tulajdon fontosságát, kiemelve a szabadalmak, valamint más – formális és informális – oltalmi formák kihasználásának jelentőségét, és megemlékezik az Európai Szabadalmi Hivatal fennállásának 30. évfordulójáról. Nem feledkezik meg a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalok szerepéről sem, amelyeket a legalkalmasabb szolgáltatóknak tekint a helyi vállalkozók és az ipar szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatási igényeinek kielégítésére.

A kibővített Európai Unió nagyobb, mint az USA és Japán együttvéve. Ez a hatalmas piac a belső akadályok elhárításával, a szellemi tulajdon-védelem harmonizációjával érheti el gazdasági prosperitását, és ennek érdekében folytatja tevékenységét az Európai Szabadalmi Hivatal is.

A kötet gyakorlati szempontból tekinti át a szellemi tulajdont érintő legfontosabb kérdéseket, és információkkal, tanácsokkal látja el a vállalkozókat, az ipar szereplőit, ugyanakkor azok számára is haszonnal forgatható, akik tájékozódni kívánnak a szakterület egyes szegmenseiről. A rövid, figyelemfelkeltő fejezetek célja nem a tárgyalt téma szakértői szempontból való lehető legteljesebb feldolgozása, hanem a vállalkozók érdeklődésének felkeltése, tájékozódásuk elősegítése annak szem előtt tartásával, hogy a lehető legrövidebb idő alatt minél többet megtudjanak az őket érintő témáról.

A tizenegy fő részből álló kézikönyv az európai szellemi tulajdon-védelmi rendszer sajátosságaitól az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákon át a szerzői jogi ismeretekig röviden összefoglalja a legfontosabb tudnivalókat.

Ismerteti az iparjogvédelmi jogok kommercializálásának lehetőségeit, e jogok menedzselésének módjait, de a kvv-k innovációs tevékenységét iparjogvédelmi, szellemi tulajdon-védelmi információkkal támogató nemzeti programokra is található példa.

„A technológia és a szabadalmak” c. fejezet összehasonlítja az európai és az amerikai egyesült államokbeli szabadalmak különbözőségeit, taglalja a technika állásával és az újdonságkutatással kapcsolatos lehetőségeket, de itt található az iparjogvédelmi portfólió építésének módszertani összefoglalása is. A szerzői joggal foglalkozó fejezet az európai szerzői jog egyes kérdéseit vizsgálja, főleg a digitalizált információközvetítéssel és terjesztéssel kapcsolatos területek kerülnek fókuszba.

A védjegyek, formatervezési minták világába néhány rövid bevezető fejezettel kalauzolják el olvasóikat e részek szerzői.

A vállalkozások szellemi tulajdonának menedzselése még nem minden esetben tartozik a társas vállalkozások ismeretei közé, erre világít rá a hetedik rész számos hasznos gyakorlati tanáccsal.

A következő részben a szellemi tulajdon mint vagyonelem kerül tárgyalásra, a szellemi tulajdoni portfóliót alkotó egyes vagyonelemek értékelésére, a pénzben kifejezhető érték megállapítására és a szabadalmak értékelésének módszereire vonatkozó elemzések találhatóak itt.

A szellemi tulajdon és a testületi finanszírozás kérdéskörében nagyító alá kerül a befektetők szellemi tulajdonnal kapcsolatos kockázati lehetőségeinek vizsgálata, majd az egyes európai országok bíróságainak döntéseit tanulmányozhatja a figyelmes olvasó. A kötetet a jogérvényesítés és a szellemi tulajdonra vonatkozó biztosítási lehetőségek ismertetése zárja.

A mellékletek hasznos ismereteket közvetítenek az Európai Szabadalmi Hivatalról (EPO), a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalról (OHIM), illetve a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalokról. A kötetben a Magyar Szabadalmi Hivatal is fejezetet jelentetett meg.

A kötet összeállítója Adam Jolly neves gazdasági újságíró és Jeremy Philpott, az Európai Szabadalmi Hivatal Szabadalmi Akadémiájának munkatársa, akik európai kitekintésben továbbfejlesztették a korábbi, hasonló tematikájú, az angol The Patent Office által megjelentetett művet. Az egyes fejezetek szerzői között megtalálhatók közismert nemzetközi ügyvivői irodák képviselői ugyanúgy, mint a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalok munkatársai vagy kockázattitőke-kezelő csoportok tagjai.

A kézikönyv számos szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó, illetve ahhoz kapcsolódó tevékenységet folytató intézmény, egyetem és vállalkozás hirdetését adja közre, ezzel is segíti az olvasó gyakorlati orientálását.

Bakos Éva

Recska Endre: Fafeldolgozó vasszerszámok védjegyei. Fafeldolgozó vasszerszámokon található bejegyzett védjegyek az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén, 1876–1945. Framing Bt, 2007; ISBN 978 963 0623 18 6

Recska Endre kötete ipar- és gazdaságtörténetünk olyan szeletét tárja elénk – szívós és nyilvánvalóan elmélyült kutatómunka eredményeként –, amelyet talán a gazdaság- vagy a jogtörténészek egy nagyon szűk köre ismer. Ez valami egészen különleges. A szerző a fafeldolgozó vasszerszámokon található, az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén 1876–1945 között bejegyzett védjegyeket kutatta fel, s közülük e kötetében több mint ezret katalogizál legfontosabb adataik bemutatásával.

Ami ebben igazán izgalmas, az nem is e védjegyek léte maga, hanem az, amit általuk megmutat a hajdani iparosoknak, kereskedőknek, a gazdaság hajdani szereplőinek az iparjogvédelemmel kapcsolatos tudatosságáról és felkészültségéről. Az a kép, amelyet arról kapunk,

milyen tudatosan és elterjedten aknázták ki a védjegyvitalomban rejlő lehetőségeket az akkoriak. Hogy a gróf Csáky László prakfalvi vas- és aczélgyár r.t. budapesti cég, Ehrentraut György hámos Ziersdorfban, az Alsó-meczenzéli kovács szövetkezet, a Székely és Horváth cég Budapesten – és sorolhatnánk – stratégiai gondolkodásában és eszköztárában benne volt, hogy érdemes védjegy-bejegyeztetésre és -alkalmazásra támaszkodniuk, mert ez hathatósan segíti termékeik jobb piaci pozicionálását, az áruvilágból való kiemelkedésnek és ezzel a versenyelőny megszerzésének lehetőségeit. És amire bizonyára nem is gondoltak, amit valószínűleg nem keresett többletként hozott nekik, és a hozzájuk hasonlóan eljáróknak a védjegyeztetés: a lajstrom a szó szoros értelmében is megörökítette nevüket, tevékenységüket, s végső soron megajándékozta őket létük, művük hírének fennmaradásával.

Recska maga az alábbiakban összegzi könyvének hármas célkitűzését.

- Összefoglaló katalógust készíteni a fafeldolgozó vasszerszámokon található bejegyzett védjegyekről az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén az 1876–1945-ös időszakban.
- Kiszélesíteni a jelekkel kapcsolatos eddig publikált ismereteket a baltákon, fejszéken, szekercéken és bárdokon található jelek példáin.
- Fellebbenteni a fátlyat a XIX. századi vasgyártmány-kereskedelem „titkairól”.

Megjegyzni azt is, hogy az e kötetében összegyűjtött védjegyek alkalmazási köre jóval szélesebb is lehet az itt felsoroltaknál, mivel azokat a lajstromoztatók más szakmák vasszerszámain és egyéb termékeken is alkalmazták (amire azonban az ő jelen kutatása már nem terjedt ki). Voltaképpen ez nyilvánvaló, hiszen aki eléggé tudatos és felkészült ahhoz, hogy védjegyet lajstromoztasson, az hasonló tudatossággal igyekszik is az ebből eredő lehetőségeit tevékenysége körében optimális mértékben kiaknázni. Ezért e kötet ipar- és gazdaságtörténeti értéke a lajstromoztatók bemutatása révén messze túlmutat a fafeldolgozó vasszerszámok önmagában is széles területén.

A fő fejezetek: Jelek a szerszámokon / A védjegykatalógusban (azaz e kötet katalógus részében) szereplő védjegyek elemzése – ami igen tanulságos statisztikai elemzéssel is szolgál / A jelek elhelyezkedése a gyűjtemény szerszámain – ez a fejezet is jóval többet ad, mint amit a címe ígér / Történelmi visszatekintés a szerszámok készítőire – ez, Recska szavaival, a kor két jellegzetes szerszámkészítőjének rövid bemutatása.

Dr. Osman Péter

Így utaztunk anno (szerk. Rappai Zsuzsa). Kossuth Kiadó, 2007; ISBN: 978 963 09 5553 9
Klasszikus, ám túl szerény e cím. Bár e kötet egyenként is tanulmányértékű fejezeteinek célkeresztjében valóban a hazai utazás egykori módozatainak, eszköztárainak, hátterének bemutatása áll, az ország hajdani gazdasági aranykorának hajnalát hozó 1860-as évek második felétől nagyjából a II. világháborúig, valójában ennél sokkal többet is elmond, megmutat.

Napjaink gyakran kevésbé kellemes valósága, hogy az utazás, közlekedés, szállítás mikéntjében, azok eszköztárában és kultúrájában ott tükröződik életünk minőségének nagy része, és az azt jelentősen befolyásoló műszaki, gazdasági, szolgáltatási és logisztikai kultúra tényleges színvonala. Nem volt ez másként abban a korszakban sem, amelyről e kötet tanulmányai tematikus áttekintéseket adnak, ezért tehát az Így utaztunk anno révén itt széles, érdekes és tanulságos technika-, gazdaság- és kultúrtörténetet kapunk.

A kötet kilenc fejezete kilenc témakört sorakoztat fel: Fogatolt járművek / Kerékpár / Motorkerékpár / Automobil / Városi közlekedés / Vasút / Hajózás / Utak és hidak / Repülés. Külön-külön is mindegyikük kitűnő, magas színvonalú munka, együttesük pedig még inkább az. Ízelítőtől ezekből:

Fogatolt járművek. A mai idősebbek emlékezhetnek rá, hogy alig több mint fél évszázada még Budapesten sem volt meglepő a teherszállító lovaskocsik látványa. Annál meglepőbb viszont az e témakörben kevésbé járatosaknak, milyen fejlett tervezési és gyártási kultúrája volt anno e közlekedési eszközök előállításának, s hogy abban már erőteljesen megmutatkozott a modern időknek és a nagyiparnak számos vonása. Olvashatjuk: az autó megjelenése előtt a saját fogat márkája, típusa, értéke éppúgy jellemezte a tulajdonost, mint napjaink gépkocsija. Amikor 1872-ben Magyarországon eltörölték a céheket, a bérkocsisok ezt igen rossz néven vették, és azt hirdették, hogy kontárok lepik el a szakmát, s ez az oka a bérkocsiipar hanyatlásának, valamint a sok panasznak, amit az utasok tesznek. A fogatolt járművek hazai gyártásának gazdasági felfutásáról itt három elemet emelünk ki. Régi dicsőségünk: az 1843-ban elsőként alapított Kölber kocsigyár a nemzetközi értékesítésben is jelentős sikert ért el. Az ágazat fénykorában a nagy kocsigyárak már katalógusból kínálták járműveik és alkatrészeik gazdag választékát. 1880-ban pedig összesen 72 274 ember dolgozott a kocsigyártó iparban.

Kerékpár. Az Első Magyar Varrógép és Kerékpárgyár Rt.-t Lázár Pál műegyetemi tanár létesítette. Rövid időn belül több kerékpárgyárat is létrehozta, azonban az ígéretesen induló gyártást a külföldről olcsón behozott kerékpárok ellehetetlenítették, a gyárak felhagytak az önálló gyártással, és inkább bekapcsolódtak a fellendülő kereskedelembe. Az I. világháború után a kerékpár a közlekedés megindításában – olcsósága miatt – a legfontosabb szerepet kapta. A külföldi képviselők mellett egyre több hazai vállalkozó is kerékpárok gyártásába kezdett, bár üzemeik inkább összeszerelő műhelyek voltak. A külföldi gyárak igyekeztek megakadályozni, hogy Magyarországon az alkatrészek gyártása megindulhasson, többek között a képviselőknek nyújtott olyan kedvezményekkel, amelyek már lehetetlenné tették a gazdaságos hazai gyártást. A nagyüzemi gyártást Weiss Manfréd Acél és Fémárugyára kezdte el, amely ehhez a Steyr-Daimler Puch Művektől vásárolt licencet és technológiai berendezéseket.

Motorkerékpár. Az első hazai motorkerékpár terveit Bánki Donát készítette, kivitelezésére azonban nem került sor. A XX. sz. elején többen is motorkerékpár-építésbe kezdtek, s az 1904-ben rendezett versenyen a győztes már 60 km/óra feletti sebességet ért el. Az oly isme-

rős szomorú fordulat azonban itt is bekövetkezett: 1905 körül kezdtek feltűnni Budapesten a Puch motorkerékpárok, amelyek nemcsak műszaki paramétereiket tekintve haladták meg a kisipari módszerekkel előállított honi gyártmányokat, hanem a sorozatgyártásból adódó kedvezőbb árakkal rövid idő alatt ki is szorították azokat a hazai piacról. A hazai gyártásra irányuló próbálkozások továbbra is voltak, ám komolyabb gazdasági sikert csak két cég ért el: a Méray testvéreké, akik finanszírozási okokból csatlakoztak a Magyar Általános Hitelbank érdekeltségébe tartozó Magyar Acélárugyár Rt.-hez, majd pedig a motorkerékpárgyártás honi zászlóshajója, a csepeli Weiss Manfréd Művek.

Automobil. A kezdeteknél a gépészettel, motorokkal foglalkozó hazai szakembereink alig maradtak el a külföldtől a motorok fejlesztésében és a járművek építésében. Közöttük is élen járt Csonka János és Bánki Donát, akik a világon elsőként szabadalmaztatták a folyékony tüzelőanyagellátást lehetővé tevő porlasztójukat. 1900-ban pedig a posta üzembe állította Csonka János tervei alapján készült első hazai gyártású motoros járművét. A géperejű közlekedéshez ugyanakkor megfelelő út is kell. Az 1904. évi XIV. törvény rendelkezései 3585 km törvényhatósági közút megépítésének anyagi fedezetéről gondoskodtak, és 1909-ig a tervezett útépitések legnagyobb része megvalósult (!). A törvény kiegészítése 1907-től 3400 km úthálózat állami kezelésbe vételét rendelte el, s az intézkedések eredményeként az I. világháború kitörésekor 12 194 km állami, és 26 773 km kiépített törvényhatósági út volt Magyarországon (!). Nagyban segítette az autógyártás fellendülését az 1907-ben módosított ipartörvény, amely már korábban is számos kedvezményt biztosított a hazai ipari tevékenységek elősegítésére. A módosítások ekkortól előírták, hogy a közszolgálatot ellátó járműveknek is hazai gyártmányúaknak kell lenniük (régii szép idők – mondhatnánk). Idetartozik az is, hogy a húszas években a kormány adómentességgel támogatta a növényi alkoholok üzemanyagként való használatát. A „motalkó” a benzin mellett kezdetben 5%, később már 20% alkoholt tartalmazott. S hogy mennyire színes az autóiipari ágazat honi történetéről szóló kép, ahhoz még egy különleges vonás: a nagyon gazdag és dokumentumértékű képanyagban láthatjuk a Malomépítéset és Gépgyárból lett Magyar Általános Gépgyár 15 LE-s kisautójának hirdetését egy 1923-as sanghaji újságban.

A kötet ismertetését itt orvul abbahagyjuk. Szólhatnánk ugyan sok egyéb közt még arról, hogy a Városi közlekedés fejezet elmondja: gróf Széchenyi Ödön (gróf Széchenyi István fia) kezdeményezésére épült meg 1870-ben a gőzgép hajtotta budai sikló, hogy svájci szakemberek, miután hazájukban megépítették Európa első fogaskerekű vasútját, a Svábhegyen hozták létre a gőzmozdonyos „Fogast”, s hogy 1889. július 20-án avatták fel Budapesten Európa első belvárosi villamosvonalát. Az eddig vázoltak azonban már így is ékes bizonyásgul szolgálnak arra, hogy tessék minden fejezetét alaposan tanulmányozni – nagyon is érdemes.

Dr. Osman Péter

Vadas József: Modern és posztmodern. Az Eiffel-toronytól a Proust-fotelig. Geopen Könyvkiadó, 2006; ISBN 963 9574 902

E kötet egy technikai vonatkozásaiban csodálatos, szellemiekben gyakorta zűrzavaros és nemegyszer elátkozott fejlődési utat befutott évszázad – a huszadik – kulturális irányzatainak két meghatározó szakaszát tárja elénk értő magyarázatokkal és értékelésekkel. Két olyan irányzatot, amelyekben a művészet a termékinnováció fontos ösztönzőjévé és eszkö-zévé vált.

Kezdetben vala a szecesszió. Még jóval előtte a nagy stílusok közül elsőként a rokokó környékezte meg az otthonok legkifinomultabb használati tárgyait, de akkor még csak a társadalom legfelső rétegeiben, az előkelők és az igazán gazdagok köreiben. Sajátos és igen egészséges szemléletet teremtő értékvtásként tette ezt kedvelt stílusirányzatává a Napkirály halála után az arisztokrácia. Köreikben a rokokó az emberi természet új értelmezését fejezte ki, amelyben a legfontosabb a jelen közvetlensége, a legközelebb eső valóság, a mindennapi élet, s benne a jólét, a boldogság és a kényelem. A nemesek és a gazdag polgárok meghatározó részének érdeklődése ennek nyomán kényelmesen és luxussal berendezett otthonaik felé fordult, a rokokó pedig ehhez megalkotta a luxus tárgykultúráját.

Az istenadta népnek a szecesszió és előfutárai hozták el a hétköznapok művészi igényű és fogantatású tárgykultúráját. Európa iparilag legfejlettebb országában, Nagy-Britanniában indult a XIX. sz. második felében hódító útjára az „Arts and Crafts” azaz „Művészetek és Mesterségek” mozgalom, amely esztétikai értékrendjével megteremteti és meghonosítani igyekezett a mives ipari termékek becsületét. Az Encyclopaedia Britannica értékelése szerint ez a mozgalom szakítani igyekezett az ipari forradalom teremtette tömegtermelés hatására elsekélyesedett közízléssel és elsilányult tárgykultúrával, s ezzel a díszítőművészetek megbecsülésének felívelését indította el Európa-szerte. A Britannica innen eredezteti a szecesszió stílusirányzatának kezdeteit is. Maga a szecesszió a XX. sz. hajnalával bekövetkező modern idők első nagy stílusa – a stílus, amelynek legfőbb mondanivalója a technikai fellendüléstől remélt új aranykor ünneplése, és annak az igyekezetnek a hirdetése, hogy ebből a legjobbat hozzák ki a hétköznapok környezetében is. Meghatározónak tekintette a modern nagyiparra épülő világot, s igyekezett abba illeszteni a magáét. Azt az igényt emelte ki, hogy a közönséges tárgyak körében is a megformálás és a díszítés – mai fogalmunkkal a formatervezés – esztétikai élménnyé emelje a szükségest, élvezetessé tegye a hasznost, alkotássá az ipari terméket.

Az első haszonelvű művészeti stílusként fő céljának tekintette, hogy a kialakítás emelje a tárgyak értékét, a tárgyak pedig büszkén hirdessék ezt. Mindezzel a művészet rangjára emelte a konstruktóri munkát, és hatására a képző- és építőművészeteknek, valamint a modern technikáknak és technológiáknak a nászából megszületett az ipari formatervezés, s úgyszintén a csúcstechnológiákra támaszkodó építőművészet. Általa az „alkalmazott művészet” a gazdaságban a termékinnovációk fontos eszközévé lépett elő. Jótékonyan hatott a kereskedelemre, mert tárgyainak többletértékével/-funkcióival új igényeket teremtett, vá-

sárlásra ösztönzött, és ezzel új lehetőségeket nyitott iparágaknak. Mindezzel jelentős gazdagítónak hatása volt.

Ezt vitte tovább a modern, majd a posztmodern stílus – a XX. századhoz illően kacskaringós, útkeresésektől, s olykor politikai törekvésektől vezérelt, máskor dekadenciától zilált fejlődési pályán. Kiteljesedett a folyamat, hogy a művészetek a látványos és gyakran radikális technikai és technológiai fejlődés bővületében átértékelték szerepüket és eszköztárukat, gyakran látványosan igyekeztek szakítani a korábbi értékekkel, s ezzel nem kevésbé felforgatták koruk értékrendjét is. Erről ad értő elemzésekkel és nagy láttató erejű képanyaggal igen tanulságos áttekintést Vadas e műve. Amint ő mondja, ebben a kötetben, már csak az anyag hatalmas mennyisége folytán is, nem vállalkozhatott a modernizmus teljes táblójának felvázolására. Szerényebb – és más – célt tűzött maga elé: arra, a XX. században végbement belső fejlődésre koncentrált, amelynek mozgatórugója a modern ipar és a high-tech, és amelynek eredményeképpen a korábbiaktól sok tekintetben alapvetően különböző természetű tárgyi világ vesz ma körül bennünket.

Vadas idézi az 1909-es Futurista kiáltványból: „Tegnap meghalt az Idő és a Tér. ... Megálapítjuk, hogy a világ nagyszerűsége új szépséggel gazdagodott: a sebesség szépségével. Egy versenyautó, kirobbanó kigyókhöz hasonlatos vastag csövekkel díszített motorházával ... egy bömbölő autó, mely úgy száguld, mint a kartács, szebb, mint a szamothrakéi Niké.”

A sokszínű áttekintésből, amelyet itt elének tár, erőteljesen megmutatkozik a modernizmus további, meghatározó – és valljuk meg: nem mindenben pozitív – vonása is. Ez lett az első művészeti stílus, amelynek alkotásait gyakorta igen erőteljes politikai szándékkal, ilyen üzenetek közvetítésére hozták létre. Legjobb műtárgyainak zöme azonban így is a szépség legkülönfélébb megjelenési formáit gazdagítja, amelyeket sokszor kifejezetten izgalmassá tesz a meredek eltérés a korábbi konvencióktól – bizonyosság erre a kötet gazdag és kitűnő minőségű képanyaga.

A sokatmondó fejezetcímek: Bevezető helyett: A protodesign varázsa / A technika forradalma / A mérnökesztétika kísérleti műhelyei / A modernizmus diadala / A ráció trónfosztása / Az áttörés / A posztmodern világa / Zárókép helyett.

Vadas zárszavából idézve, a modern világ talán legnagyobb horderejű kísérlete a kultúra demokratizálása, mindenki számára hozzáférhetővé tétele volt. Ez a szándék vezetett a művészet hagyományos formáinak előbb megkérdőjelezéséhez, majd az elutasításához, végül a régi műfajok alapvető átértelmezéséhez és teljesen új médiumok létrejöttéhez. (Fűzzük ide: ebben meghatározó szerepet játszott a világban végbemenő, az újabb és újabb technológiák által hajtott fejlődés is, és a kulturális értékrendre kiható gazdasági környezet ezzel karöltve bekövetkező radikális változásai.) A modernizmus prófétái azt szerették volna, ha a művészet feladja viszonylagos önállóságát, és feloldódik a mindennapi életben, amelyet a maga eszményei szerint kívánt humanizálni. E nemes cél – őszintén be kell látnunk – nem valósult meg, a szép új világ továbbra is utópia. De a küzdelem nem volt sem felesleges, sem hiábavaló. Nemcsak az építészetet készítette merőben új pályára – azzal, hogy önként vállalt

feladattá tette azt, amivel korábban nem (vagy csak egy szűk társadalmi réteg esetében) foglalkozott: a lakást. A tárgyi világért felelős tényezőket is ráébresztette arra, hogy a mesterséges környezet legalább olyan fontos az ember számára, mint a természet. Ily módon maga a kultúra is átalakult.

Dr. Osman Péter

Dativus Pro 7.3 fordítást segítő programcsomag – Magyarország első óriásszótára. Dativus Translator Kft., 2007

Egyetlen rút, tűrhetetlen hiányossága van ennek az eszköznek, amely amúgy minden bizonnyal kiérdemli „a személyi számítógépen futtatható szótár és fordító eszköz csúcstechnológiája” minősítést – jelesül, hogy nincs belőle német, spanyol, olasz, francia változat is. Merthogy igen hasznos segítségünkre van, s ezért jó lenne más nyelvekhez is hasonló támogatást kapni a számítógéppel végzett munkában.

Azoknak, akik már használják az előző, dativus Pro 6.9. változatot, jó tudniuk, hogy az új változatot rendkívül egyszerű feltelepíteni annak helyébe. A program ehhez mindent maga elvégez, csupán az aktiváláshoz kell a szokásos közreműködésünk, s máris rendelkezésükre áll a számottevően bővített, új szolgáltatásokat nyújtó új rendszer.

A korábbinál még inkább elmondható: valóban óriási ez az eszköz. Óriási a tartalmában. Mindenekelőtt, anyagának terjedelmében. Az óriásszótár megnevezés itt nem túlzó reklámfogás, hanem szolgáltatunkban álló valóság: benne 850 ezer szó és kifejezéspár található, ami a korábbi változathoz képest 70 ezer orvosbiológiai szakszóval bővült. A fordítóprogram nyelvi bázisa is szinte felfoghatatlanul nagy: 604 ezer mondatminta.

A teljes rendszert hat modul alkotja. 1. Maga az óriásszótár, amely szakszótárak – szleng, gazdaságtudomány, humán tudományok, ipar, jogtudomány, informatika, mezőgazdaság, orvostudomány, természettudomány és sport – anyagát is tartalmazza. 2. A fordítóprogram; ennél az általános nyelvhasználat mellett választhatunk szakterületet is, az előbbieken felsoroltak szerint. 3. Klikk gyorsfordító – ez az Internet Explorer, Microsoft Outlook, Microsoft Outlook Express és hasonló programokkal működik együtt, és a segítségével egyetlen kattintással fordíthatunk le szavakat és mondatokat. Az egyszerűbb kezelés érdekében a vezérlőikonja betelepül a tálcára. 4. Weblapfordító – ez weblapok fordítását végzi közvetlenül az Internet Explorerben, megőrizve a honlap eredeti formázását. A böngészőbe betelepült eszköztárból kezelhető, és indítása után egészen meglepő élményt nyújt, ahogy a megnyitott honlapon a magyar feliratokat, szavakat szép fokozatosan angolok váltják fel, vagy az angolt magyarok. Igaz, olykor vidám dolgokat produkál. 5. Microsoft Word Eszköztár – ez a szövegszerkesztőbe beépülő modul, amely annak eszköztárából kezelhető, és a dokumentum egészét vagy általunk meghatározott részét fordítja le. Ez a modul és szolgáltatása különösen hasznos újdonság a Pro 6.9 verzióhoz képest. 6. És itt szólaljanak meg az aranybojtokkal

ékes ezüstharonák: az új változat már tanítható is! Érdemben ez a 6. modul, a fordítási memóriát jelenti, amelynek segítségével mondatokat és azok általunk helyesnek ítélt fordítását eltárolhatjuk a rendszer memóriájában további felhasználás céljára. A továbbiakban a rendszer a fordítás végzése során megvizsgálja, talál-e ott a feladatnak megfelelő, tárolt mondatpárt, s ha igen, azt használja fel. Ez sok munkát takaríthat meg nekünk, ha a fordításban visszatérünk a témakörökre. A fordítási memória kezelését a Dativus Fordítómotor segíti, amelynek vezérlőikonja szintén betelepül a tálcára.

Az egész rendszerhez tartozik egy kattintással felhívható Vezérlőpult, amely könnyedén áttekinthetővé és kezelhetővé teszi annak szolgáltatásait. Az is beállítható, hogy a rendszer a számítógép indítása után maga is automatikusan elinduljon, vagy csak akkor induljon, ha mi aktiváljuk. Ez utóbbi esetben addig nem köti le a számítógép erőforrásait, amíg nincs rá szükségünk.

Mindezek alapján már nem tűnik túlzásnak azt mondanunk, hogy ez az eszköz óriási abban az értelemben is, ahogy erős tetszésnyilvánításként szoktuk használni ezt a szót. Azt azonban ne várjuk tőle, hogy mindig hibátlanul elvégzi helyettünk a fordítás munkáját, és minden esetben jól használható fordítást készít. Pontos és becsületes ebben a címe: „fordítást segítő” programcsomag. Valóban segíti a fordítást azzal, hogy készít egy több-kevésbé megközelítő változatot, nemritkán egészen jót, amelyből már könnyebben elkészíthetjük a magunk végleges változatát. Egészen különleges szolgáltatás egyebek közt, hogy a fordításnak van egy Mondatszótárzás elnevezésű funkciója, amelytől a mondat szavainak fordításához megkaphatjuk a gép által lehetségesnek ítélt szinonimákat. Mindehhez rögtön két technikai megjegyzés is kívánczik. Az egyik, hogy minél bonyolultabb az eredeti szöveg szerkezete, pl. minél kacifántosabb annak szórendje, annál inkább megtörténhet, hogy a dativustól fordításként furcsa nyelvi salátát kapunk. Viszont még ezzel is segít, mert abból, amit elénk rak, már könnyebben elkészíthetjük a magunk változatát, a gépi fordítás hibái pedig kifejezetten fel is hívhatják a figyelmünket a szöveg buktatóira. Más kérdés, hogy érdemes odafigyelni, lehetőleg ne túlbonyolított vagy túl zavaros szövegekkel etessük szegény gépet. A másik, hogy amíg a szótárprogram kezelése egészen egyszerű, ez a fordítást segítő szoftver már bonyolultabb eszköz, ami szükségszerűen következik feladatának jóval összetettebb voltából. Alkalmazástechnikai vonatkozásban ez azt jelenti, hogy alaposan ki kell tanulnunk használatát ahhoz, hogy jól kiaknázhassuk a benne rejlő lehetőségeket. Ez egyébként – a valóban igen egyszerűen kezelhető óriásszótártól eltekintve – minden szolgáltatására igaz. Ez nem a rendszer gyengesége, hanem szükségszerű velejárója bonyolultabb szolgáltatásainak. Az alkalmazások megtanulásában pedig jól segít a Felhasználói útmutató.

Kiemelést érdemlő erénye az eszköznek, hogy a számítógépen rezidens szoftverként telepíthető, azaz használatához már nincs szükség a lemezre. Ez számottevően gyorsabbá teszi használatát, és a lemezmeghajtó is szabad marad más alkalmazások számára.

Dr. Osman Péter